

УДК 377.091:[629.5.072.8:005.336.2](477)''195/200''(043.3)

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi54.497>

Слюсаренко Н. В.^{*},
orcid.org/0000-0002-9215-5936

Пислар А. Б.^{*},
orcid.org/0000-0001-6843-4655

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ УЧИЛИЩАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У статті проаналізовано здобутки виховання молоді в закладах професійно-технічної освіти 1958–1991 рр. ХХ століття та виокремлено позитивний ретроспективний досвід для сьогодення, який варто впроваджувати. Акцентовано, що сьгодні виховання, як і завжди раніше, є провідною суспільною функцією. Визначено, що виховний процес у закладах професійної (професійно-технічної) освіти має стати міцним фундаментом реалізації національних і культурних потреб особистості. Наголошено, що разом із потребою вдосконалення системи виховання молоді у професійно-технічних училищах відповідно до міжнародних стандартів і вимог важливим є також збереження власної національно-ідентичної моделі розвитку виховної системи закладів професійно-технічної освіти. Результати ретроспективного аналізу виховання учнівської молоді в закладах професійно-технічної освіти України у 1958–1991 рр. дозволили визначити напрямки екстраполяції історико-педагогічного досвіду в сучасну практику професійної (професійно-технічної освіти). Зокрема, в умовах викликів сьогодення, зумовлених ворожою російською агресією та відстоюванням територіальної цілісності й незалежності України, освітнім реформуванням, інтеграцією у світовий освітній простір, збереженням національної автентичності, варто зосередити увагу на розробленні та упровадженні таких стратегічних напрямків, як посилення національно-патріотичної складової виховання (як на навчальних заняттях, так і в позакласній діяльності), формування української ідентичності; розвиток волонтерства серед молоді, підтримка учнівських об'єднань у сфері виховання; популяризація наукових знань серед учнів, розвиток інженерного мислення та культури (STEM); забезпечення партнерської взаємодії закладу й батьків (опікунів); розширення виховних можливостей інформаційних ресурсів та ін. Вище окреслені напрямки обґрунтовано на основі тенденцій розвитку виховної діяльності у 1958 – 1991 рр. і в умовах сьогодення.

Ключові слова: виховання, учнівська молодь, історичний досвід, позитивні здобутки минулого, професійно-технічна освіта в Україні.

Постановка проблеми. В умовах творення української держави особливої актуальності набуває проблема виховання й самовиховання особистості. У суспільстві з'явилися нові цінності – самоактуалізація, самореалізація, самопроекування особистості. Глобальні зміни, в яких постійно відбувається перехід від «старого до нового», пошук нових шляхів, засобів і прийомів вимагають радикального реформування професійної освіти, упровадження прогресивних технологій та інновацій.

На потребі підвищення рівня виховання майбутніх фахівців, посилення їх мотивації до праці наголошено в законах України «Про професійно-технічну освіту» (2015), «Про освіту» (2017), у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, наказах Міністерства освіти і науки України від 31.10.2011 № 1243 «Про Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України», від 30.05.2006 № 419 «Про затвердження Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах» та ін.

^{*}© Слюсаренко Н. В.

^{*}© Пислар А. Б.

Варто наголосити, що впродовж останніх років наша держава перебуває у своєрідній соціальній реальності, яка вносить зміни у визначення пріоритетів життєвих цінностей та ідеалів. Стратегії сучасного виховання мають урахувати можливості радикальних глобальних змін, пов'язаних із розробленням нових світоглядних орієнтирів, суттєво змінювати методи й підходи до виховання молодого покоління фахівців. Тому дослідження змісту, форми та методів професійного виховання майбутніх фахівців на етапах навчання й професійної підготовки визначаються особливостями навчально-виховної роботи професійно-технічних навчальних закладів з ефективного розв'язання завдань, що притаманні цим етапам, доцільно здійснювати як об'єкт історико-педагогічного аналізу.

Аналіз досліджень. У науково-педагогічній та спеціальній літературі для пошуку шляхів формування високого рівня підготовки молодого покоління великого значення набувають дослідження з проблем організації виховного процесу в закладах професійно-технічної освіти (І. Бех, В. Сухомлинський, О. Безпалько, О. Данилова, А. Капська, Н. Ничкало, В. Петрович, О. Юхно, В. Яровий та ін.). А завдяки дослідженням З. Васильєвої, О. Газмана, О. Заславської, В. Караковського, І. Колесникової, Ю. Мануйлова, Л. Новикової, А. Пашкова, Л. Пікової, В. Полукарова, А. Сидоркіна, Є. Степанова, М. Таланчука та ін. створено теоретичні й методичні засади виховних систем, що дозволило значно збагатити педагогіку новими знаннями про системну природу й сутність виховного процесу, його компоненти та структуру, закономірності побудови, управління й перетворення, шляхи й способи розвивального впливу на особистість учня.

Позитивні історико-педагогічні здобутки виховної діяльності у закладах професійно-технічної освіти у 1958–1991 рр. здатні збагатити виховну практику сьогодення та акцентувати увагу на найбільш ефективних напрямках реформування.

Мета статті – проаналізувати здобутки виховання учнівської молоді у професійно-технічних закладах освіти 1958–1991 рр. ХХ століття та актуалізувати позитивний ретроспективний досвід в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Професійно-технічна освіта – це навчання, що готує молодь до певної професії. Здобути її можна в ліцензованих навчальних закладах, таких як професійні училища, ліцеї, центри, навчально-курсові комбінати тощо [7].

Ключовою позитивною рисою професійної освіти є її відповідність потребам ринку праці, адже вона включає сотні актуальних напрямків, які дозволяють реалізувати талант особистості, перетворити його в реальну професію та допомогти достатньо заробляти в майбутньому. Вона доступна для всіх незалежно від віку та освітнього рівня. Навчання може тривати від кількох місяців до кількох років – залежно від обраної професії. Після закінчення навчання випускники мають можливість працевлаштуватися та отримувати гідну зарплату [2; 7].

Сьогодні виховання, як і завжди раніше, є провідною суспільною функцією. Виховний процес у закладах професійної (професійно-технічної) освіти має стати міцним фундаментом реалізації національних та культурних потреб особистості.

Як зазначає Л. Хомич, концептуальні основи організації виховання молодшого покоління учнівської молоді визначаються змістом цивілізаційних процесів. Для кожної країни світу формування й розвиток особистості є суспільною потребою, адже без цілеспрямованого виховання немає майбутнього держави [12, с. 251].

Роки навчання у професійно-технічних навчальних закладах є періодом найбільш інтенсивного соціального формування особистості. Це період пошуку самоствердження та незалежності, формування морального вдосконалення та соціальної зрілості, розвитку професійного мислення та поведінки, а отже період, який має значний вплив на подальше життя людини. Для цього віку характерні не тільки романтизм, активність, пошуки новизни, нетерплячість до повсякденного, а й надмірна чутливість, патологічний

нарцисизм, підвищена недовірливість та імпульсивність поведінки, максималізм, нестійкість суджень [12].

Морально-психологічна нестійкість, підвищена емоційна гострота й динамізм є особливою основою, на якій відбувається становлення і самоствердження особистості, тому не варто ігнорувати ці характеристики.

Нині в закладах професійно-технічної освіти склалася чітка система виховної роботи з майбутніми кваліфікованими робітниками, що передбачає заняття з теоретичного й виробничого навчання, виробничих практик та ін. [7].

Основою виховної системи в закладах професійно-технічної освіти мають бути повага і довіра до учня, визнання його права на життя, навчання і власний моральний вибір.

Умовами ефективної виховної роботи є наявність психологічної служби, яка дає характеристику кожного учня; організація роботи гуртків, секцій, клубів за інтересами, які мають підтримувати та розвивати здібності учнів; організація самоосвіти педагогів і педагогічної освіти батьків, що підвищує фаховий рівень; організація учнівського самоврядування, що дає змогу надати реальну допомогу учням у розвитку організаторських здібностей; розвиток професійної компетентності класних керівників, що покращує індивідуальний підхід до роботи з учнями [3].

Виховна робота в закладах ПТО полягає в системі організаційно-педагогічних, методичних і технічних заходів, спрямованих на формування в молоді світоглядної свідомості, ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, інших соціально значущих надбань вітчизняної і світової культури.

Якість виховного процесу у професійно-технічному училищі та його результати певною мірою залежать від викладача, класного керівника, від майстра виробничого навчання та рівня його науково-теоретичної підготовки, яка здійснюється через організацію методичної роботи за різними формами (педагогічні ради; науково-методичні наради, що проходять з використанням сучасних технічних засобів та інтерактивної взаємодії тощо; виставки творчих напрацювань з виховної роботи та позаурочних заходів; педагогічні читання; самоосвіта тощо).

Пріоритетними напрямками виховної роботи є національно-патріотичне виховання; морально-правове виховання; превентивне виховання; гендерне виховання; естетичне виховання; фізичне виховання; трудове виховання; організація роботи з учнями, які потребують соціального захисту (поліпшення умов навчання і виховання, матеріальне забезпечення та покращення житлово-побутових умов учнів-сиріт); організація роботи з учнями, які проживають у гуртожитку (дотримання правил проживання, санітарно-гігієнічних вимог, організація дозвілля та навчання цих учнів, організація харчування); організація дозвілля учнів, пропаганда здорового способу життя; координація роботи діяльності органу учнівського самоврядування; організація роботи гуртків та спортивних секцій [3].

Разом із потребою вдосконалення системи виховання молоді у професійно-технічних училищах відповідно до міжнародних стандартів і вимог важливим убачаємо також збереження власної національно-ідентичної моделі розвитку виховної системи закладів професійно-технічної освіти. А тому актуальним є звернення до позитивного виховного досвіду минулих років (1958–1991 рр.), визначення через призму сьогоденної професійної (професійно-технічної) освіти, що саме можна екстраполювати.

Сьогодні в умовах військового стану та агресії росії проти України особливого значення набуває патріотичне виховання та формування національної ідентичності молоді. Варто відзначити, що ідеологічна складова у 1958–1991 рр. була ключовою у вихованні молоді в закладах професійно-технічної освіти.

Варто відзначити, що впродовж усього досліджуваного періоду виховна система СРСР характеризувалась посиленням ідеологічної складової, яка фіксувалася як у законодавчих документах, так і у змісті освітньої, виховної діяльності. Так,

К. Назаренко зазначає, що педагогіка радянської епохи вбачала моральне виховання як активний, цілеспрямований процес. Вона пише: «радянські діти близькі до сучасного життя, і їх треба наближати в міру вікових можливостей до ідеалів комуністичного суспільства, формуючи в них початки почуттів гуманізму, колективізму, радянського патріотизму і соціалістичного інтернаціоналізму» [6, с. 8]. Аналіз педагогічних видань 1958–1991 рр. наводить на думку, що у всіх рішеннях уряду та партії відносно закладів освіти акцентовано на потребі підвищення рівня виховання дітей як радянських громадян. Звідси і формулювання основної мети виховання у закладах професійно-технічної освіти – формування нової всебічно розвиненої, а також ідейної та високоморальної особистості, яка насамперед є патріотом своєї радянської держави [5]. Причому здійснювалась ця діяльність як у межах навчальної діяльності, так і в позанавчальний час.

У досліджуваній період значна увага приділялася військово-патріотичному вихованню. Цій проблемі навіть присвятили всесоюзну молодіжну конференцію «Вогняні роки», яка відбулася на базі навчальних закладів Херсонської області у квітні–грудні 1975 року. Важливо, що під час конференції було створено 14 аматорських об'єднань. Клуби «Патріоти батьківщини» провели 38 масових занять із військово-патріотичної теми. Університети майбутніх воїнів організували 104 зустрічі з ветеранами Другої світової війни, героями, в'язнями концтаборів. Також були проведені 74 усні журнали, уроки мужності [9, арк. 4]. 1976 року відбулися республіканські педагогічні читання, де прозвучала доповідь «Міжпредметні зв'язки при вивченні початкової військової підготовки», у якій доповідач зазначив, що основною формою військово-патріотичного виховання став урок «Початкової військової підготовки» [10, арк. 59].

У 1954–1955 навчальному році після XIX з'їзду КПРС та XVII з'їзду КП(б)У 1952 року активізувалося питання про політехнізацію освіти. Проголошений М. Хрущовим у квітні 1958 р. на XIII з'їзді ВЛКСМ курс на перебудову народної освіти мав вирішити одне головне завдання – «подолати відірваність від життя шкіл та ВНЗ» [11, с. 301].

В умовах сьогодення політехнізація у професійно-технічних закладах освіти виявляється не лише в оволодінні професією, а в розширенні системи заходів, спрямованих на професійне самовизначення учнів, популяризації наукових знань, розвитку інженерного мислення та культури. У цьому сенсі особливо актуальним є запровадження STEM-освіти (наука, технології, інженерія, математика), яка зокрема має такі переваги [1]:

- підготовка до ринку праці. Сучасний ринок праці шукає фахівців зі знаннями у сферах технологій, науки та інженерії. Учні, які отримують освіту в галузі STEM, мають більші шанси на знайомство з новітніми технологіями й отримання роботи в майбутньому;
- розвиток критичного мислення та проблемного мислення. STEM-освіта сприяє розвитку навичок аналізу, логічного мислення та розв'язання проблем, що є важливими як для професійного розвитку, так і для особистісного зростання;
- стимулювання творчості. Вивчення науки, технологій, інженерії та математики може захоплювати творчий підхід до вирішення проблем і розвитку нових ідей;
- розвиток інновацій. Знання в галузі STEM дозволяє людям розробляти нові технології, вирішувати складні проблеми та сприяє інноваційним рішенням у різних сферах життя;
- глобальні виклики. У сучасному світі існують багато складних проблем, таких як зміна клімату, медичні виклики та інші. STEM-освічені люди можуть бути краще підготовлені до розв'язання таких проблем;
- запровадження STEM-освіти в професійно-технічних закладах допоможе учням отримати необхідні знання та навички для успішної кар'єри в сучасному світі, а також стане основою їхнього професійного та особистісного розвитку.

Радянські часи 1958–1991 рр. відрізнялися також активізацією співпраці закладів освіти з батьками. У закладах професійно-технічної освіти України до виховної роботи активно долучали батьків учнів, зокрема з ними велася просвітницька робота щодо подолання проблем у правовому вихованні учнівської молоді.

Просвітницьку роботу вели не тільки педагогічні колективи закладів професійно-технічної освіти, а й працівники міліції. Для батьків проводилися лекції з правової тематики. Особлива увага приділялася тим батькам, діти яких були важковиховуваними. До них додому приходив інспектор із дитячої кімнати міліції, проводив індивідуальну роботу з батьками, перевіряв, у яких умовах виховується учень [8, арк. 56]. Це надавало можливість більше дізнатися про певного учня та середовище, в якому він виховується, а за потреби – здійснювати безпосередній вплив на це середовище. Така робота допомагала, наприклад, вирішити одне із завдань правового виховання – подолання у правовій свідомості вихованців помилкових поглядів і переконань.

У цьому сенсі сьогодні важливо в умовах закладів професійно-технічної освіти активізувати партнерські відносини з батьками учнів ПТУ для координації спільних виховних зусиль.

Упродовж досліджуваного періоду важливе місце в житті кожного учня закладу професійно-технічної освіти займало перебування в молодіжних об'єднаннях, які сприяли встановленню позитивних взаємовідносин між учнями, допомагали вирішували поточні проблеми закладу освіти, міста, допомагали учням, які опинилися в складних життєвих обставинах, нужденним та ін.

Як зазначає Є. Кульчицький, «у патріотичному вихованні молодого покоління в радянській Україні брали участь усі складники соціально-політичної системи, зокрема: Комуністична партія, профспілки та громадські організації, проте особливе місце в цій системі займала Всесоюзна Ленінська комуністична спілка молоді (комсомол) та Всесоюзна піонерська організація імені В. І. Леніна (піонерія)» [3, с. 167].

Уважаємо, що досвід минулого щодо залучення учнів до активних громадських організацій є позитивним досвідом минулого. На сьогодні актуальним є створення та доєднання учнів до волонтерства, створення активу закладу освіти, громадського руху та ін.

Пандемія Covid-19, а в подальшому й уведення військового стану на території нашої держави цілковито трансформували освітній процес. Сьогодні широко використовуються технічні засоби навчання, які мають достатньо потужний виховний потенціал.

Учні швидше й ефективніше використовують усі блага інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). І тому виховання у них правильного ставлення до безпечного для здоров'я використання цифрових засобів лягає на майстра виробничого навчання, класного керівника, які за своїми посадовими обов'язками мають бути завжди попереду, хоча б на один крок, від своїх вихованців. Педагогічний працівник, який на сьогодні не володіє комп'ютером – нонсенс, бо, не використовуючи ІКТ, він сам втрачає шанс краще будувати виховну систему, не вчить учнів орієнтуватися в навколишньому просторі [4].

Використання ІКТ дозволяє вирішити проблему якісно нового підходу до організації роботи з різних напрямків виховання та виконати низку важливих завдань, серед яких – опанування учнівською молоддю широкого масиву інтернет-ресурсів, що сприяє зацікавленості учнів життям закладу освіти, розвитку у них самостійного мислення, формуванню активності, здатності орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі; формування потреби аналізу та систематизації отриманої з різних джерел інформації у вигляді мультимедійних презентацій, що виховує творчу, мислячу особистість, яка вміє висловити власну думку й обґрунтувати її фактами.

Висновки. Таким чином, результати ретроспективного аналізу виховання учнівської молоді в закладах професійно-технічної освіти України у 1958–1991 рр.

дозволили визначити напрямки екстраполяції історико-педагогічного досвіду в сучасну практику професійної (професійно-технічної освіти). В умовах викликів сьогодення, зумовлених ворожою російською агресією та відстоюванням територіальної цілісності й незалежності України, освітнім реформуванням, інтеграцією у світовий освітній простір, збереженням національної автентичності, варто зосередити увагу на розробленні й упровадженні таких стратегічних напрямків, як посилення національно-патріотичної складової виховання (на навчальних заняттях і в позакласній діяльності), формування української ідентичності; розвиток волонтерства серед молоді, підтримка учнівських об'єднань у сфері виховання; популяризація наукових знань серед учнів, розвиток інженерного мислення й культури (STEM); забезпечення партнерської взаємодії закладу та батьків (опікунів); розширення виховних можливостей інформаційних ресурсів та ін.

Стаття не висвітлює всіх аспектів окресленої актуальної проблеми. Це питання потребує подальшого аналізу в контексті умов і потреб сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Боско О. Упровадження STEM-проектів в освітній процес закладів професійної освіти (з досвіду роботи викладача інформатики та інформаційних технологій). URL: <https://binpo.com.ua/wp-content/uploads/2023/04/%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-STEM-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%D1%96%D0%B2-%D0%B2-%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%96%D0%B9-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.pdf>
2. Вступна кампанія. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/vstupna-kampaniya-profosvita>
3. Кульчицький В. Й. «Теорія і практика патріотичного виховання в школах України (1945–2019 рр.)»: дис. ... доктора пед. Наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2020. 490 с.
4. Литвин А. В. Інформатизація професійно-технічних навчальних закладів будівельного профілю : монографія. Львів : Компанія «Манускрипт», 2011. 498 с
5. Моральне виховання дітей дошкільного віку / за заг. ред.: В. Г. Нечаєвої. Київ: Радянська школа, 1976. 168 с.
6. Назаренко К. В. Патріотичне й інтернаціональне виховання дітей дошкільного віку. Київ: Радянська школа, 1979. 167 с.
7. Професійна освіта. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/profesiyno-tekhnichna-osvita>
8. Справки и акты об итогах проверки учебно-воспитательной работы и производственной деятельности сельских профтехучилищ. *Державний архів Херсонської області (ДАХО)*. Ф-Р. 3598. Оп. 3. Спр. 28. 222 арк.
9. Справки и переписка с Госкомитетом Совета Министров УССР по профтехобразованию об участии в смотре коллективов, работе клубов интернациональной дружбы, развитии туризма и др. *ДАХО*. Ф-Р. 3598. Оп. 3. Спр. 48. 98 арк.
10. Справки и сведения о достижениях в учебно-воспитательной работе, участии в республиканских педчтениях, работе библиотек и др. *ДАХО*. Ф-Р. 3598. Оп. 3. Спр. 60. 71 арк.
11. Степанова Т. М. Трансформації змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки (кінець XIX - XX століття): монографія. Київ: Слово, 2011. 424 с.
12. Хомич Л. Концептуальні основи організації виховної роботи у професійно-технічних закладів. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/5767/1/tmpA2D1%D1%85%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D0%B8%D0%B8%D0%B8%D0%B8%D0%B8%D1%87.pdf>

References:

1. Bosko, O. (2022). Uprovadzhennia STEM-proiektiv v osviti protses zakladiv profesiinoi osvity (z dosvidu roboty vykladacha informatyky ta informatsiinykh tekhnolohii) [Implementation of STEM projects in the educational process of professional education institutions (from the experience of a Computer Science and ICT teacher)]. Retrieved from <https://binpo.com.ua/wp-content/uploads/2023/04/%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-STEM-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%BD%D1%96%D0%B9-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.pdf>

identical model of development of the upbringing system. The results of a retrospective analysis of student youth upbringing in professional and technical education institutions of Ukraine in 1958–1991 made it possible to determine the directions of extrapolation of historical and pedagogical experience into the modern practice of professional (professional and technical) education. Thus, in the conditions of today's challenges caused by Russian's hostile aggression and the defense of the territorial integrity and independence of Ukraine, educational reforms, integration into the world educational space, preservation of national authenticity, it is worth focusing attention on the development and implementation of such strategic directions as: strengthening the national-patriotic upbringing component (both in educational classes and in extracurricular activities), formation of Ukrainian identity; development of volunteering among young people, support of student associations in the field of education; popularization of scientific knowledge among students, development of engineering thinking and culture (STEM); ensuring partnership between the institution and parents (guardians); expansion of upbringing opportunities of information resources. The directions outlined above have been substantiated in the article, based both on the trends in the development of upbringing activities in 1958–1991, and on modern trends.

Key words: upbringing, youth, historical experience, positive achievements of the past, professional and technical education in Ukraine.

Дата надходження статті: 05.09.2023 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Данилюк С. С.

УДК 37.091.3:[82-7+398.23]

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi54.477>

Писарчук О. Т.;

orcid.org/0000-0003-0110-9174

Янкович О. І.;

orcid.org/0000-0003-4253-5954

Гладюк Т. В.;

orcid.org/0000-0001-5255-621X

ГУМОР В ІСТОРІЇ ОСВІТИ Й ПЕДАГОГІКИ: ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ В УМОВАХ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

У статті здійснено ретроспективний аналіз проблеми відображення гумору в педагогіці та його використання в освітній галузі. Актуальність теми пояснюється численністю функцій гумору: здоров'язбережна, профілактична, інтеграційна, пізнавальна, виховна, розважальна, емоційна тощо. Гумор ще не достатньо оцінений педагогічними працівниками, однак його роль зростає в умовах сьогодення, зокрема воєнних дій.

Історико-педагогічні аспекти використання гумору видатними педагогами студіюють П. П. Гжибовський, Н. Дудник, О. Кретова, І. Кузьма, А. Лібура, В. Чайка, В. Сіткар та ін. Існує потреба в усебічній ретроспективній науковій розвідці з визначенням перспектив творчого використання напрацювань учених в освіті.

Відображено погляди на використання сміху й гумору всесвітньо відомих педагогів та філософів – Е. Роттердамського, Р. Мулкастера, Я. А. Коменського, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, Г. Сковороди, Я. Корчака, В. Сухомлинського, П. П. Гжибовського.

Виявлено ідеї, які доцільно реалізовувати в сучасному освітньому просторі, – розроблення методичних рекомендацій щодо використання гумору в освітній галузі з урахуванням умов воєнного часу, інших суспільних викликів; упровадження до навчальних планів ЗВО дисципліни за вибором «Гумор і сміх у закладах дошкільної та загальної середньої освіти»; використання

*© Писарчук О. Т.

*© Янкович О. І.

*© Гладюк Т. В.